

TERRY EAGLETON
Kötülük Üzerine Bir Deneme

TERENCE FRANCIS EAGLETON 22 Şubat 1943'te, Salford'da doğdu. İrlanda kökenlidir ve en önemli İngiliz edebiyat eleştirmenlerinden birisidir. Eagleton, edebiyat profesörü olarak University of Lancaster, University of Notre Dame ve National University of Ireland-Galway'de çalışmalarını sürdürmektedir. *New Left Review*, *New Statesman*, *London Review of Books* ve *The Guardian*'da yayımlanmış pek çok makalesi mevcuttur. Yazarın Türkçe'ye çevrilmiş eserlerinden bazıları şunlardır: *Edebiyat Kuramı* (Ayrıntı Yayınları, 2004); *Estetiğin İdeolojisi* (Doruk Yayınları, 2004); *Kuramdan Sonra* (Literatür Yayıncılık, 2004); *Azizler ve Alimler* (Agora Kitaplığı, 2003, roman), *Kapı Bekçisi* (Bilge Kültür Sanat, 2002, anı); *İdeoloji* (Ayrıntı Yayınları, 2005), *Kültür Yorumları* (Ayrıntı Yayınları, 2005); *Postmodernizmin Yanılsamaları* (Ayrıntı Yayınları, 1999); *William Shakespeare* (Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 2005); *Eleştiri ve İdeoloji* (İletişim Yayınları, 2009).

On Evil

© 2010 Terry Eagleton

Bu kitabın yayın hakları Anatolialit Agency'nin aracılığıyla
Yale University Press'ten alınmıştır.

İletişim Yayınları 1657 • Edebiyat Eleştirisi 18

ISBN-13: 978-975-05-0951-3

© 2011 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 2011, İstanbul

EDITÖR Levent Cantek

KAPAK Suat Aysu

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Ayten Koçal

DİZİN Cem Tüzün

BASKI ve CILT Sena Ofset

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11

Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 03 21

İletişim Yayınları

Binbirdirek Meydanı Sokak İletişim Han No. 7 Cağaloğlu 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

TERRY EAGLETON
**Kötülük
Üzerine
Bir Deneme**

On Evil

ÇEVİREN Şenol Bezi

i l e t i ŝ i m

İÇİNDEKİLER

Giriş	7
BİRİNCİ BÖLÜM	
Kötülük Romanları	23
İKİNCİ BÖLÜM	
Uygunsuz Eğlence	73
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
Kaş Yaparken Göz Çıkarmak	117
<i>Dizin</i>	141

Giriş

On beş yıl önce İngiltere'nin kuzeyinde on yaşında iki çocuk, bir bebeği işkence edip öldürdü. Halk dehşetle ayağa kalktı. Oysa bu cinayeti niye özellikle korkutucu buldukları tam açık değildi. Neticede çocuklar, kimi zaman oldukça vahşice davranmaları doğal karşılanan sadece yarı ehlileşmiş yaratıklardır. Eğer Freud haklıysa, çocuklar büyüklerinden çok daha zayıf birer süper egoya ve ahlak duygusuna sahiptirler. Bu yüzden asıl şaşırtıcı olan böyle korkunç olayların daha sık yaşanmamasıdır. Belki de çocuklar sürekli birbirlerini öldürüyorlar da bunu bize çaktırmıyorlardır. Aşağıda romanını ele alacağımız William Golding, *Sineklerin Tanrısı*'nda, ıssız bir adada kendi başlarına kalmış bir grup öğrencinin haftasına kalmadan birbirlerini katledeceklerini iddia eder.

Belki de Golding'in iddiasının sebebi hepimizin çocuklarla ilgili bütün kötü fikirlere inanmaya pek teşne olmamızdır çünkü onların aramızda dolaşan yarı uzaylı bir ırk olduklarına inanıyoruz. Çalışmadıkları için, ne işe yararlar bilinmez. Seks yapmazlar, belki yapıyorlardır ve yine bize çaktırmıyor-

lardır. Sadece belli yönlerden bize benzeyen ama başka yönlerden benzemeyen bir tekinsizlikleri var. John Wyndham'ın *The Midwich Cuckoos* romanında anlattığı gibi hepsinin, gizlice bize karşı bir komplo hazırladıklarını hayal etmek o kadar da zor değil. Toplumsal oyuna tamamen karışmadıkları için çocukların masum olduğu düşünülebilir; ama aynı sebeple şeytanın dölü diye de nitelenebilirler. Bu yüzden Viktorya Çağı'nda insanlar kendi çocuklarının melek veya şeytan olmaları fikirleri arasında sürekli gidip geldiler.

Öldürülen bebek davasında çalışan bir polis memuru, suçlulardan birine bakar bakmaz onun kötü olduğunu söylediğini beyan etti. Bu tür olaylar kötülüğün adını kötüye çıkarıyor. Çocuğu bu şekilde şeytanileştirmenin sonucu, yufka yürekli liberalleri zor bir duruma düşürmek oluyor. Çocukların yaptıkları şeyin sebeplerini anlamak için toplumsal şartlara başvuracak olanlara karşı önleyici bir darbe oluyor bu polisin söyledikleri. Ve böyle bir anlayış er ya da geç affetmeyi getirir. Bir eyleme kötü demek, onun anlayışımızın ötesinde olduğunu söylemektir. Kötülük anlaşılmazdır. O sadece kendisi için bir eylemdir, tıpkı bir banliyö trenine çıplak ten üzerine sarılmış bir boa yılanıyla binmek gibidir. Bu eylemi anlaşılır kılacak bir bağlam yoktur.

Sherlock Holmes'un büyük düşmanı, kötülerin kötüsü Profesör Moriarty, böyle bir bağlamdan neredeyse tamamen yoksundur. Ancak Moriarty'nin bir İrlanda ismi olması manidardır: Conan Doyle'un yazdığı zamanlarda İngiltere'de İrlanda Fenianizm devrimciliği ciddi bir endişe yaratıyordu. Belki de Fenianlar Doyle'a, bir tımarhaneye kapatılan sarhoş ve asabi İrlandalı babasını hatırlatıyordu. Bu yüzden, Moriarty adında birini kötülüğün saf imgesi haline getirmek böylece görüldüğünden daha anlaşılırdır. Böyleyken bile kötü, akıldan ve mantıktan uzak addedilir. 1991 yılında Protestan bir İngiliz piskopos, uygunsuz kahkahayı, kay-

nağı açıklanamaz bilgiyi, sahte gülüşü, İskoçya kökenli olmayı, kömür madeninde çalışan akrabaları ve giysi ile araba rengi olarak siyaha düşkünlüğü bir insanın bedenine şeytanın girdiğini gösteren işaretler arasında sayıyordu. Bu özellikler anlamlı değil ama zaten kötülük de öyle bir şeydir. Bir eylem anlamdan ne kadar uzaksa o kadar kötüdür. Kötülüğün, bir sebep ya da amaç gibi, kendinin ötesinde var olan hiçbir şeyle bağlantısı yoktur.

Aslında bu kelime öteki şeylerin yanı sıra zamanla “sebepsiz” anlamına da gelir olmuştur. Eğer çocuk katiller, cinayetleri (polisin korktuğu gibi) can sıkıntısı, kötü barınma şartları ya da ebeveyn ihmali yüzünden işlemiş olsaydı, şartlar onları cinayete zorlamış olurdu ve sonuç olarak o polis istediği kadar büyük bir ceza almazlardı. Bu durum şu yanlış çıkarımla sonuçlanır: Sebebi olan bir eylem hür iradeyle gerçekleştirilemez. Bu görüşe göre sebepler bir tür zorlamadır. Eğer eylemlerimizin sebepleri varsa, eylemlerimizden sorumlu değildirizdir. Kafanı bir şamdanla parçaladığım için suçlanmam çünkü buna sebep senin beni uyarmak için yanağıma dokunmandır. Kötülüğün, öte yandan, sebepsiz olduğunu ya da kendi kendini yarattığını düşünürüz. Bu da, daha sonra göreceğimiz üzere, kötülüğün iyilikle ortak yanındır. Kötülüğün dışında sadece Tanrı'nın kendi kendini yarattığı söylenir.

Polisin bakış açısında gizli bir totoloji veya dairesel argüman var. İnsanlar kötü şeyler yapar çünkü kötüdürler. Bazı nesnelere çivit mavisidir, bazı insanlar da kötüdür. Onlar bir hedefe ulaşmak için değil, işte o tür insanlar olduklarından kötü eylemlerini gerçekleştirirler. İyi de bu, yaptıkları şeyin önüne geçemedikleri anlamına gelmez mi? Polis için kötülük fikri böylesi bir determinizm fikrinin alternatifidir. Ama öyle görünüyor ki çevresel determinizmi sadece yerine kişiliği koymak için bir kenara atıyoruz. Artık seni ağza alınmaz kötü eylemlere iten toplumsal şartlar değil, kişiliğindir. Ve

çevrenin iyileştirilebileceğini tahayyül etsek de –gecekondu- lar yıkılır, gençlik kültürleri açılır, uyuşturucu satıcıları mahalleden kovulur– iş insan doğasına gelince, kökten bir değişime inanmak çok daha zordur. Nasıl tamamen değişip yine de ben olmayı sürdürebilirim ki? Ama eğer ben kötüysem, sadece kökten bir değişim işe yarayabilir.

Bunu itiraf ettiremezsiniz ama öldürülen bebek davasındaki polis gibi, insanlar hakikaten kötümserdirler. Eğer şeytan, olumsuz sosyal şartlarda değil de insanın içindeyse, o zaman kötülük yenilmezdir. Ve bu da (diğer bazı insanlar gibi) polis için iç karatıcı bir durumdur. Çocuklara kötü demek, suçlarının ciddiyetini dramatikleştiriyor ve toplumsal şartları irdelleyen yufka yüreklilerin önünü kesiyor. Suçluların affedilmesini zorlaştırıyor. Ama bunlar, habis davranışlarının kalıcı olduğu fikrini kabul etme pahasına yapılıyor.

Öte yandan, eğer bebek katili çocuklar kötü olmalarının önüne geçemiyorlarsa, işin aslı, masumdurlar. Çoğumuz, hiç şüphesiz, çocukların boşanamayacağına ve ticari sözleşme imzalamayacağına nasıl inanıyorsak kötü olamayacaklarına da aynı şekilde inanıyoruz. Kötü kan ya da habis gen fikrine inanan birileri hep olmuştur ama eğer bazı insanlar kötü doğuyorsa, kendileri bu durumdan, sistik fibrosistli doğmaktan daha fazla sorumlu değildirler. Lanetlenmelerini öneren durum, onların kefaretinden başka bir şey değildir. Yani aynı durum, üst düzey bir İngiliz güvenlik danışmanının yaptığı gibi teröristlere deli denmesi için de geçerlidir. İnsan bu adam işinin ehli mi diye düşünmeden edemiyor. Eğer teröristler gerçekten deliyse, ne yaptıklarının farkında değildirler ve dolayısıyla ahlaken masumdurlar. Bu durumda teröristlerin Fas'taki gizli hapishanelerde testislerinin kerpetenle sıkıştırılması değil, akıl hastanelerinde şefkatle tedavi edilmeleri gerekir.